

JA SAM KRIJUMČAR FILOZOFIJE (Renatus Deckert u razgovoru s Michelom Tournierom)

Renatus Deckert: *Ima jedna leksikonska bilješka o vama koju ste sami napisali prije dvanaest godina. U njoj kao najveći događaj 2000. godine navodite svoju smrt. Kad sam to pročitao, odmah sam sjeo u vlak...*

Michel Tournier: Da, to je moj nekrolog. I znate, ostala su još tri tjedna da se to potvrdi kao točno. Jer danas je tek jedanaesti prosinca.

R. D.: *Kad je umro Ernst Jünger, napisali ste: „Vjerujem da nikad nije slučajno koliko dugo živi neki pisac.“*

M. T.: Ima pisaca čijem biću pripada da žive jako kratko ili jako dugo. Uzmimo naprimjer Goethea ili Victora Hugoa. Ne možemo zamisliti da bi umrli mladi. Novalis je, naprotiv, morao umrijeti još prije svoje tridesete godine. To je upisano u njegovom djelu. No, možda je to samo iluzija. Da je Goethe umro nedugo nakon izlaska *Werthera*, svi bi rekli: Pa, naravno! Nakon tog romana mogao je samo počiniti samoubojstvo!

R. D.: *Jedan je prijatelj predbacio Hofmannsthalu što nije umro nakon svojeg blistavog razdoblja, kao Loris.*

M. T.: Eto vidite! Moj je slučaj, doduše, posve drugačiji. Ja sam tako reći kasni plod. Prvu knjigu objavio sam kad su mi bile 42 godine. Ja nemam nijedno mladenačko djelo.

R. D.: *Zato ste morali ostarjeti.*

M. T.: Zato sam morao ostarjeti. Da sam umro mlad, ne bih uopće ništa napisao.

R. D.: *Biste li voljeli doživjeti 102 godine kao Ernst Jünger?*

M. T.: Samo kad bih ostao mlad. Ali više nisam mlad. Jučer sam pao na stepenicama pred kućom i sad se vučem kroz dan. Tako je to u starosti. Ali znate li što je najgore kad ostarite? Nešto na što nikad ne biste pomislili – umiru vam prijatelji. Svi. Moji najbolji prijatelji su otišli. To je teško. Kad vam je dvadeset godina i sa svojim ste prijateljima, nikad vam ne bi palo na pamet da pomislite: Oni će umrijeti, a ja ću nastaviti živjeti. No onda se to dogodi, i to je strašno.

R. D.: *Na čemu sad radite?*

M. T.: Imam nekoliko lonaca na štednjaku. To nije dobro. Veliki roman o kojemu razmišljam je roman o vampirima. Znate, ponekad izabirem za sebe polja koja su već sto puta preorana, mitove koje svi poznaju. Kad sam pisao o Robinsonu Crusoeu, ili o Gašparu, Melkioru i Baltazaru, bio sam na području s dugom tradicijom. I rod romana o vampirima ima dugu tradiciju. U nju se želim uvrstiti. Ali o tome ne želim govoriti, jer običavam šutjeti o djelima koja upravo pišem.

R. D.: *Donosi li nesreću kad se o tome govori?*

M. T.: Ne treba više raditi na nečemu o čemu smo već govorili. Ne isplati se. Tako mi je propalo već nekoliko tema. Htio sam, recimo, pisati o životu svetog Sebastijana, i onda od toga nije bilo ništa. Ne, nije točno! Šest stranica ušlo je u moju najnoviju knjigu, *Slavlja*. Dat ću vam francusko izdanje. Ili možda želite korejski prijevod? Upravo sam ga dobio. Evo! Tih šest stranica su tako reći nadgrobnni spomenik mojega romana.

R. D.: *U prvom je loncu, dakle, vampir?*

M. T.: Točno. Drugi plan odnosi se na jedan roman koji sam napisao za djecu. Naslov mu je *Lucio*. Nažalost, prošao je posve nezapaženo. Nitko ga nije primijetio. Zbog toga mi je jako žao. Mislim da je ta knjiga bila preteška za djecu. Možda ću je zato napisati još jedanput, ali ovaj put kao pravi roman. Planiram nekoliko poglavlja o slobodi i razumu. Jer prava tema *Lucia* je slučaj, bez kojega u životu nema slobode.

Jedna druga knjiga koju sam napisao zove se *Let vampira*. Ona nije prevedena. Sastoji se od malih eseja o velikim knjigama koje sam pročitao. Volio bih napisati još jednu sličnu knjigu, ali ovaj put o piscima koji se zanimaju za krajolik.

R. D.: *U svojoj knjizi Ogledalo idejâ razlikujete geografske pisce od pisaca koje je obilježila povijest.*

M. T.: Ta je klasifikacija možda pomalo elementarna.

R. D.: *Ali nudi jednu neobičnu perspektivu. Recimo, na prvi pogled jasno je da vi Hermannu Hessea i Thomasa Manna ističete kao antipode. A sebe, pročitao sam, vidite kao geografa.*

M. T.: Uzmimo moj roman *Kralj johâ*, koji je, uostalom, jedna vrlo njemačka knjiga. Riječ je o Trećem Reichu i o Drugom svjetskom ratu. Moglo bi se pomisliti da je to roman o povijesti. Ali nije: velika je tema Istočna Pruska...

R. D.: *I putovanje...*

M. T.: I putovanje. *Kralj johâ* je geografska knjiga. (...)

R. D.: *Jedan ste od najznačajnijih francuskih pisaca, a uživite i velik međunarodni ugled. Što vas još tjera da se izlažete tom strašnom mučenju, iz kojega na kraju nastaje knjiga?*

M. T.: A što bih drugo radio? To je moj posao. Pa ne mogu se samo odmarati. Ali u pravu ste. Moramo se samo podsjetiti da su mnogi veliki pisci u prošlosti napisali svoja djela unutar dvadeset godina, Maupassant unutar deset. A mi raspolažemo s više od pedeset godina! Što da radimo? Da punimo biblioteke? Ne. Dužnost nam je pisati što je moguće manje.

R. D.: *Ali vi ipak i dalje pišete?*

M. T.: Da, ali može se pisati i ne objavljivati.

R. D.: *A onda nakon autorove smrti dođu izdavači i sve prekopaju, u svakoj rupi traže ruko-pise, kao kod Wolfganga Koeppena, za kojega su svi vjerovali da će u njegovim madracima naći romane, o kojima je stalno govorio.*

M. T.: Ali za to više nisam kriv ja.

R. D.: *Kažete da je pisanje vaš posao. Ali što je motiv? Zašto pišete?*

M. T.: Jer je to moja profesija. Zamišljam svoj spisateljski rad kao neki zanat. Ja sam zanatlija književnosti. I proizvodim jedan predmet za svoju publiku. Da nemam publiku, ne bih pisao. Kod mene to nije nikakva unutrašnja potreba. Ni najmanje! Mogao bih lako prestati.

Mnogo mi je važnije čitanje. Uvijek sam bio veliki čitač. Ne bih mogao živjeti kad ne bih mogao čitati. I posve dobro razumijem da si je Henry de Montherlant oduzeo život kad više nije mogao čitati. Vid mu je oslabio i to nije mogao podnijeti. Ubio se 1972. godine.

R. D.: *Pišete li zato da biste bili voljeni?*

M. T.: Ne. Ima mnogo ljudi koji me mrze zbog mogeg pisanja. Trebate samo pročitati kritike mojih knjiga. Mnoge su upravo ispunjene mržnjom. Da kažem, odsad više neću pisati, mnogi bi se obradovali.

R. D.: *Odakle ta mržnja?*

M. T.: Jer sam ja klasik, a istovremeno pišem nečuvene stvari. To ne ide zajedno. Član sam Goncourtove akademije. To je kao da sam komad namještaja u muzeju književnosti. Ali pišem stvari od kojih se nekim ljudima diže kosa na glavi kad ih čitaju. Oni ne mogu shvatiti kako se može biti oboje: klasik i bundžija.

R. D.: *A možete li vi sami sebi objasniti to proturječje? Je li to proturječje?*

M. T.: Nije, jer pišem ono što držim istinitim. Vrlo često sam u pravu. I to ljudi ne mogu podnijeti. Recimo, ono što sam napisao o Pokretu otpora u Francuskoj za vrijeme okupacije. To ćete naći u *Vjetru Parakletu*. Napisao sam: Cijelo vrijeme sam imao osjećaj da su svi ljudi kolaboracionisti, a ja sam jedini protiv kolaboracije. No kad je Francuska oslobođena, odjednom su svi bili herojski borci Pokreta otpora. Ja sam bio jedini koji nije baš ništa napravio. No, tako nešto ne smije se reći, a još manje napisati.

R. D.: *Peter Bichsel jedanput je rekao da pisci postaju uglavnom oni koji na satu tjelesnog odgoja nisu mogli preskočiti kozlića.*

M. T.: Mene je piscem učinilo divljenje. Dijete bi voljelo postati ono čemu se divi. Većina mladih danas htjeli bi postati nogometaši. Za mene su ono najljepše bile knjige. Prva knjiga koja me je oduševila bilo je *Čudesno putovanje Nilsa Holgerssona* Selme Lagerlöf. I pomislio sam: Ako jedanput nešto napišeš, to mora biti nešto takvo. Bilo mi je devet godina.

R. D.: *Vjerujem da je Peter Bichsel mislio sljedeće: djeca koja su u nogometu posljednja izabrana u momčad, traže vlastiti put, da bi im se divili i priznali ih.*

M. T.: Mislim da pisac ne smije biti netko kome se dive, niti treba biti poznat. Ja zahtijevam najjače svjetlo za svoje knjige i najveću tamu za samoga sebe. Zadovoljan sam što imam tako obično prezime kao što je Tournier. To je kao Schmidt ili Müller u Njemačkoj. To nije nikakvo prezime. Mnogi pisci uzmu neki pseudonim. Recimo Julien Gracq, najveći živući francuski pisac. Gracq je pseudonim. Zapravo se zove Louis Poirier. Kruška. Birnbaum.

R. D.: *Pa to je vrlo poetično. U Njemačkoj postoje Durs Grünbein i Thomas Rosenlöcher. To su prezimena kao stvorena za pjesnika!*

M. T.: Ali ja ne bih želio biti poznat. Za mene je pravi užas kad me fotografiraju. Srušio bih se kad bi me na ulici netko prepoznao. Pisac ne smije biti zvijezda. Pa nismo u kinu!

R. D.: *Ali vi pišete za publiku.*

M. T.: Moje knjige moraju biti poznate, ne ja. Znete, moja knjiga-fetiš je *Petko ili divlji život*. To je druga verzija, koju sam napisao četiri godine poslije romana *Petko ili Limbovi Pacifka*. U Francuskoj su prodana četiri milijuna primjeraka te knjige, i mislim da ima trideset osam prijevoda. Rekli su mi da sam napisao verziju za djecu, ali to nije točno. Ja ne pišem za djecu. Ni za odrasle, za žene ili za skitnice. Pišem najbolje što mogu, postavljajući si kao ideal jasnoću, sažetost i konkretnost. To je ideal koji je teško ostvariti. Kad mu se približim, onda je ono što sam napisao tako dobro da to mogu razumjeti i djeca. Djeca su mi kriterij, ne cilj.

R. D.: *Kažete da sebe vidite kao zanatliju.*

M. T.: Pišem knjige, ali dobivam i mnoge manje narudžbe. Svake godine, recimo, jedne engleske novine pitaju me koja je francuska knjiga godine. Onda napišem toliko i toliko redaka. To je narudžba. Jednako kao kad postolar dobije par cipela da ih pokrpa. To sam ja. Kažu mi točno što žele i do kad. Kao i kod postolara i kod mene se sve vrti oko kvaliteta, kvantiteta i roka. Ja sam savjesni zanatlija.

R. D.: *Svake godine dobivate i pismo iz Stockholma s molbom da date svoj prijedlog za Nobelovu nagradu.*

M. T.: Da, ali to je ludo. Znete, oni u Stockholmu imaju samo jedan cilj: žele iznenaditi. Traže tele s pet nogu. Samo su prije dvije godine napravili dobar izbor s Güntherom Grassom. Ali ovaj Kinez! Nitko nije znao za njega. Možda je samo neki član Švedske akademije imao maglovit pojam o njemu. Sve mi se to čini smiješnom igrom.

R. D.: *Što je vaš alat: list papira, olovka ili pisaći stroj?*

M. T.: Pišem rukom – ovo je moje držalo za pero. Tek poslije tipkam tekst na pisaćem stroju. Prvo moram imati velik dio romana napisan rukom.

R. D.: *Mijenjate li mnogo tekst? Ili je presudno ono što ste prvo napisali?*

M. T.: Ispravljam vrlo malo, gotovo ništa. Jer sam prije toga dugo razmišljao. Sve je u mojoj glavi. Na papiru radim malo. Moram samo prepisati ono što je u mojoj glavi.

R. D.: *Pomislite li katkad: Nešto misli u meni. Nisam ja taj koji piše, ja sam samo sredstvo?*

M. T.: Rukopis je nešto vrlo nalik životinji ili malom djetetu. Živ je. Hoće ovo ili ono. Daje mi naloge. Odjedanput mi kaže: moraš krenuti na put oko svijeta. To na početku nisam znao. To mi je odjedanput rekao rukopis. I onda moram spakirati kofere i krenuti na put. To mi se dogodilo s *Meteorima*, romanom o blizancima. Ja nisam blizanac. Pisati o sebi protivno je mojem shvaćanju književnosti. Autobiografski roman za mene je nešto najniže. Moji junaci su uvijek ljudi s kojima nemam ništa zajedničko. Pišem, dakle, o blizancima. Odjednom primjećujem da će se razdvojiti. Jedan se želi osloboditi svojega brata, a drugi trči za njim. Putuju oko cijelog svijeta. I ja sam prošao taj put. Radi svoje knjige proputovao sam željeznicom Kanadu, od Vancouvera do Montréal, dvije noći i tri dana u vlaku. Mislim da sam jedan od posljednjih koji su obavili to ludo putovanje.

Kad sam pisao *Zlatnu kap*, rukopis mi je u jednom trenutku rekao: Tvoj junak ide u klaonicu. Nikad nisam bio u klaonici, i onda sam se odvezao u Chartres i proveo jedno užasno

prijepodne u klaonici. Od toga je onda nastala jedna stranica mogega romana. Jedna stranica! Ali tu stranicu ne bih nikad mogao napisati bez tog prijepodneva u klaonici. Bila je to zapovijed mogega romana.

R. D.: *Čitajući vaše knjige stječe se dojam da raspolazete znanjima iz svih područja. Recimo, kad u Kralju johà pišete o rogovlju.*

M. T.: Moj je rad vrlo zahtjevan. Treba mi pet ili šest godina da napišem roman. Samo priprema traje tri godine. Uz to idu putovanja i istraživanja. Ustanovio sam, recimo, da se vampiri zadržavaju u pariškom metrou. Zbog svojeg sam romana zato često dolje u tune-lima, čak i noću, kad je to opasno.

I za *Kralja johà* sam temeljito istraživao. Bio sam jedan od prvih koji su posjetili Alberta Speera i Baldura von Schiracha, nekadašnjeg vođu Hitler Jugenda, kad su pušteni iz zatvora Spandau. Bio sam u Istočnoj Pruskoj i u Rastenburgu, gdje je bila Hitlerova vučja jazbina. Sve što sam napisao o napolama, vjerojatno nećete naći nigdje drugdje.

R. D.: *To vam je ispričao von Schirach?*

M. T.: Ne, on nikad nije bio u napoli. To je vrlo zabavna priča. Bio sam kod Von Schiracha, s njim su bili njegovi sinovi, i ja sam rekao: Htio bih znati sve o napolama. Vaši sinovi su vjerojatno odgojeni u njima. Nato je Schirach rekao: Moji sinovi u napolama? Djeco, jeste li bili u napolama? Naravno da nismo, oče! Jer napole su pripadale SS-u, Partija je imala škole Adolfa Hitlera. To se nije smjelo brkati!

R. D.: *I ljudi su vam davali informacije?*

M. T.: Ljudi vrlo rado govore o svojoj prošlosti ili o svojem zanimanju. I u Chartresu sam razgovarao s ljudima koji rade u klaonici.

R. D.: *Kad pišete: rano ujutro ili kasno noću?*

M. T.: Nikad. Pišem kad mogu, to znači vrlo rijetko.

R. D.: *Nemate nikakve posebne sklonosti, nikakvu naviku, recimo kao Thomas Mann, koji nije ustajao od radnog stola ako dopodne nije napisao svoju stranicu?*

M. T.: Ne, ja nisam taj tip. Pišem ako imam što napisati.

R. D.: *Ali uvijek imate nešto napisati kad imate tri lonca na štednjaku!*

M. T.: Vodim dnevnik, koji je suprotnost intimnom dnevniku. Za to sam pronašao jednu riječ: ekstimni. To znači da pišem samo o posjetiocima i o pojedinostima iz svojega vrta, i o vremenu. Nekad su seljaci, koji su imali velika polja i velike obitelji, vodili dnevnik koji su nazivali *Le livre de raison* – računska knjiga. Oni nisu pisali o svojim duševnim stanjima, a ona ni meni ne znače ništa. Moja me duševna stanja ne zanimaju, imam ih, naravno, ali ih ne smatram zanimljivima. Ali ona dva pada jučer na stepenicama, to moram zapisati.

R. D.: *Živite tričetvrt sata vožnje vlakom od središta Pariza. U jednoj od vaših knjiga, u biografskoj bilješci piše: U Pariz odlazi samo da bi ručao sa svojim prijateljima iz Goncourtove akademije. Odakle ta odbojnost prema Parizu?*

M. T.: Rođen sam u Parizu i od početka sam mrzio taj grad. Dijete u Parizu ne može biti sretno.

R. D.: *Ima mnogo parkova...*

M. T.: Ne, tako je ružno. Naučio sam hodati u jednom užasnom malom gradskom parku, na skveru Luja XVI. Tamo je bila grobnica u koju su pokapali giljotinirane za vrijeme Revolucije. U njoj su pokopani i Luj XVI. i Marie Antoinette. Podignuta je i kapela. Sve je strašno tužno! I tamo sam napravio svoje prve dječje korake. Kad mi je bilo šest godina, bio sam tako boležljiv da je liječnik rekao mojim roditeljima: Ako želite da preživi, morate se odseliti. I tako smo se preselili u Saint-Germain-en-Laye. Tamo sam dobio ono što mi je trebalo: vrt, bicikl, psa, mačku, šumu. To je potrebno djetetu. A toga u Parizu nema.

R. D.: *Ali sad ste odrasli! Pariz ima sve prednosti: kazališta, operu...*

M. T.: Možda bih mogao živjeti u Münchenu ili Zürichu, što se mene tiče i u Vancouveru, Rimu. Ali u Parizu? Ne. Nemam smisla za Pariz. Sva ta pariška legenda! Kad Joséphine Baker pjeva: Imam dvije ljubavi! Svoju zemlju i Pariz! Fuj! To mi se čini tako odvratnim!

R. D.: *Već više od četrdeset godina živite u župnom dvoru u Choiselu. Padaju li vam ovdje na selu na pamet ideje za vaše romane?*

M. T.: Kad sam došao ovamo, to je zaista bilo selo. No, u blizini i danas ima kravâ.

R. D.: *Padaju li vam na pamet ideje kad vidite krave?*

M. T.: Tu sam zadovoljan. Jer sam na selu. To je ipak simbol. I živim u vrlo bliskim odnosima sa stanovnicima sela. Kad sam došao ovamo, u župni dvor, pomislio sam kako bi bilo lijepo kad bih jednog jutra našao dojenče na svojem kućnom pragu. To se nije dogodilo, ali dogodilo se nešto slično. Jednoga dana došla je k meni jedna žena i rekla: Vi me ne poznajete, no ja živim u selu i imam četvero djece, jedno bi upravo trebalo biti kršteno u crkvi, ali kum nije došao. Hoćete li ga zamijeniti, to će potrajati nekoliko minuta! Uzeo sam jaknu, otišao u crkvu i dali su mi u ruke malog Laurenta. A onda su me pozvali da dođem k njima na čašu vina. Otišao sam u tu kuću, bilo je strašno: osmero djece, azijski odnosi! Onda sam se zainteresirao za tog dječaka. Tu, na zidu, vidite njegovu fotografiju kad mu je bilo deset godina! Kad mu je bilo sedam, poveo sam ga prvi put sa sobom na ljetovanje, a kad smo se vratili, rekao mi je: Puno mi je ljepše živjeti kod tebe nego kod kuće. Mogu li ostati s tobom? Pitao sam roditelje, a oni su rekli: Oh, samo ga uzmite! I ako hoćete još jednoga, nema problema! I tako je ostao kod mene sedamnaest godina. Sad su mu četrdeset dvije, oženjen je i ima troje djece, koja me zovu Papi Michel. Eto, to je sav moj privatni život.

R. D.: *Od Flauberta potječe rečenica: „Stvaranje i samoća ne mogu se odijeliti.“ Treba li vama selo?*

M. T.: Ne shvaćam kako se može pisati u velikom društvu, kao što je, recimo, Jean-Paul Sartre pisao u kavani Les Deux Magots. Je li to moguće?

Morate biti slobodni, ali sloboda je skupa. Prvo, samoća: kad ste ukorijenjeni u velikoj grupi, nemate slobodu. Drugo, nesigurnost. Jer nikad ne znate što će od vašeg rada ispasti. Mogu godinama raditi na nekom romanu i na kraju odustati. Znači, radio sam zabadava. Čak i kad je knjiga gotova, nikad ne znate što će donijeti. Najčešće ne donese gotovo ništa. Ja se ne mogu požaliti. Ja mogu živjeti od svojih knjiga. Ali ja sam, nažalost, iznimka. Vidi-te: sloboda, samoća, nesigurnost. To je tako.

R. D.: *A ja sam, kad sam cijeli dan pisao, navečer sretan da sam u Parizu. Mogu izaći i prozračiti glavu, malo se razonoditi.*

M. T.: Gdje stanujete? Imate li stan u Parizu?

R. D.: *Imam prekrasnu potkrovnu sobu na Montparnasseu.*

M. T.: Potkrovnu sobu! Ha-ha-ha! Koliko vam treba za život u Parizu? Za hranu, potkrovnu sobu...

R. D.: *Skuplje je nego u Berlinu. Otprilike četiri tisuće franaka, ili malo više.*

M. T.: Četiri tisuće franaka, to je vrlo malo. Ha-ha-ha! Dobro, dobro. Ali otidite!

R. D.: *Bilo bi pretenciozno od mene kad bih vam počeo govoriti o filozofskoj strukturi na kojoj počiva Kralj johâ. Kako ste našli temu forije?*

M. T.: Ovdje, pogledajte! Ovaj kip, to je forija. Kristofor. Zapravo, ovo je Josip koji drži na rukama malog Isusa Krista, dakle pseudootac.

R. D.: *Čak i u Goetheovoj baladi odmah upada u oči motiv zavođenja.*

M. T.: Na francuskom je ta veza još očiglednija. Imate *porter un enfant* – nositi dijete, kao sveti Kristofor, i *emporter un enfant* – odnijeti dijete, kao grabežljiva životinja, dakle otmica.

R. D.: *U svojoj leksikonskoj bilješci opisujete svoj nadgrobni spomenik: „Prikazuje, isklesan u kamenu, ležeći lik. Lice mu prekriva otvorena knjiga, a nose ga šestorica učenika...”*

M. T.: To je lijepo: da vas nose djeca. To je antiforija, kad djeca nose odraslog.

R. D.: *Vrlo ste kasno našli put do romana, prije toga ste dugo studirali filozofiju. Vaš prvi roman, Petko ili limbovi Pacifika, objavljen je 1967. godine. Jesu li godine prije toga bile vaše godine naukovanja, koje su vas osposobile da postanete pisac?*

M. T.: Htio sam biti profesor filozofije. No, to se nije ostvarilo, jer sam pao na ispitu za agregaciju. Nakon toga nisam znao što da radim sa svojom filozofijom. Vrata sveučilišta bila su mi zatvorena. I tako sam počeo zarađivati kruh na radiju i otkrio široku publiku. Pomislio sam: moraš pisati za tu publiku – pustolovne romane, s putovanjima i ljubavnim pričama, s novčanim aferama i ubojstvima. No to je samo šareni ogrtač sa slikama, ispod njega je filozofija. Ja sam krijumčar filozofije.

R. D.: *No vaše stvaralaštvo, s tom crvenom filozofskom niti koja uvijek izviruje, nije primijena filozofija, kao recimo Platonovi dijalozi.*

M. T.: Ne, to ide mnogo dalje. Na primjer: *Pierrot ili tajne noći* – to je ontologija. A *Amandine ili dva vrta* je metafizika, i to tako dobro ispričana da je razumljiva i djeci. Njih zanimaju te priče. *Amandine* i *Pierrot* su vrhunac svega što sam napisao. Veliki problem za *Amandine* je pogled kroz prozor. Vidite: vrt i iza njega zid! I *Amandine*, sedmogodišnja djevojčica, postavlja sebi pitanje: što je iza zida? Upravo je to metafizika. Ne, ne metafizika, nego meta-zid. U Dresdenu sam za *Amandine* dobio nagradu za najbolju dječju knjigu, čini mi se 1985. godine. Jedne velike službene novine napisale su: To je, naravno, politička metafora, jer zid je Berlinski zid, a mala *Amandine* je socijalistička djevojčica koja odlazi iza zida i nalazi samo strahote! To je bilo izvrsno! Ha-ha-ha!

R. D.: *Kako objašnjavate svoju intenzivnu vezu s Njemačkom?*

M. T.: To pripada mojem biću. Moji su roditelji bili germanisti. Odgojili su me s jednom nogom u Njemačkoj. Ja nemam dara za jezike...

R. D.: *...Vi nemate dara za jezike?*

M. T.: Cijeli život morao sam slušati kako moji roditelji kukaju: On nikad neće naučiti nijednu riječ njemačkog! Ali onda je došla filozofija. Ona je bila razlog za putovanje u Njemačku. Jer temelj filozofije su starogrčki, latinski i njemački, možda i francuski. Zbog toga sam 1946. oputovao u Njemačku. Bilo je to za mene vrlo sretno vrijeme, ali stajalo me moje filozofske karijere, jer sam ispao iz sustava francuskog sveučilišta. Kad sam se 1950. godine vratio, nisam mu više pripadao. Postojao je tad jedan pismeni ispit, a ja nisam imao pojma o čemu je riječ. Očekivao sam sve, samo ne to.

No imam jedan još bolji primjer. U Tübingenu sam upoznao jednog Francuza koji je studirao germanistiku. Ostao je tamo četiri godine, kao i ja, da se pripremi za agregaciju iz germanistike. Onda sam ga izgubio iz vida. Prije nekoliko godina sam ga opet sreo i ispričao mi je da su ga, pošto se nakon četiri godine studija u Tübingenu vratio da položi ispit, srušili. To je nevjerovatno! Nevjerovatno je već za filozofiju, ali za germanistiku!

R. D.: *Niste htjeli polagati završni ispit u Njemačkoj?*

M. T.: Ne, nisam htio provesti cijeli život u Njemačkoj. Možda bih imao mogućnost zaposliti se u sustavu Francuskih instituta u Njemačkoj i zauvijek ondje ostati. Ali to nisam htio. Htio sam započeti nešto drugo.

R. D.: *Koje njemačke pisce najviše cijenite?*

M. T.: Thomas Mann je za mene vrlo važan. I Goethe, naravno. Hermann Hesse, Ernst Jünger, Heinrich Böll, Günther Grass.

R. D.: *Kakva je uloga pisca u društvu?*

M. T.: Mislim da je za pisca velika sreća biti Francuz. Jer u Francuskoj pisce cijene više nego igdje drugdje u svijetu. Kao član Francuske akademije, recimo, redovito viđam predsjednika države. Mitterand je tri puta došao ovamo na ručak dok je bio predsjednik. To bi u Njemačkoj bilo nezamislivo.

R. D.: *A što je htio predsjednik?*

M. T.: Bilo je to ovako: fotograf Konrad Müller je s jednom knjigom fotografija posvećenom Willyju Brandtu otišao k Mitterandu i rekao: Takvu bih knjigu želio napraviti i o vama. Mitterand je pristao i Müller ga je počeo fotografirati. U jednom trenutku postavilo se pitanje: Tko će napisati tekst? Ne znam zašto, ali Mitterand je predložio mene. Možda zato što sam mnogo pisao o fotografiji. Jednoga dana pozvao me Konrad Müller i rekao: Imam dogovoren termin kod predsjednika, da mu pokažem fotografije. Hoćete li poći sa mnom? Pristao sam, naravno. Mitteranda nisam prije toga nikad vidio. I tako sam otišao. Razgledavali smo fotografije, i na kraju je Mitterand rekao: Čuo sam da živite u jednom župnom dvoru u Vallée de Chevreuse. Ako me pozovete, rado ću vas doći posjetiti. I ja sam rekao: Pozivam vas, gospodine predsjedniče! To je bilo u svibnju. U kolovozu su me nazvali: Ovdje

tajništvo Elizejske palače. Predsjednik sljedeću srijedu namjerava doći k vama na ručak. Bio sam zaprepašten. Rekao sam: Molim? A koliko će ljudi doći? Samo nekoliko, bio je odgovor. Četiri ili pet. Vidite, ovaj stol baš nije velik. Ah, bilo je veselo! Morao sam kupiti sve novo: tanjure, čaše... Skoro sam ispraznio dućan. Prodavačica mi je rekla: Ali, gospodine Tournier, čovjek bi pomislio da ćete pozvati predsjednika države! Sljedeće godine je opet došao, i godinu dana nakon toga još jedanput. Čini se da mu ovdje nije bilo loše.

R. D.: *I vi ste sami kuhali?*

M. T.: Našao sam jednu gospođu koja je preuzela brigu o kuhinji. Mnogo je gora bila policija! Već u devet sati ujutro bila je ovdje cijela žandarmerija i sve su pretražili. Bilo je strašno. Ali i zabavno.

R. D.: *Treba li pisac iskoristiti činjenicu da ima publiku, da bi djelovao u društvu, pa i politički?*

M. T.: Ja nisam intelektualac kao Bernard-Henri Lévy ili Jean-Paul Sartre. I ne želim to ni biti. Nekoliko puta dogodilo mi se da iznesem politička mišljenja ili zauzmem stajalište u nekim aktualnim pitanjima. To je bila zabluda. Naravno, ja imam svoje mišljenje, ali nisam ga trebao iznijeti. Ja sam pisac i pišem romane, eseje i priče. Točka!

R. D.: *U svojem Ogledalu idejâ pišete o razlici između poezije i proze: „Poput lonca iz trgovine željeznom robom, proza ide prema vlastitom uništenju. Posve su drugačije riječi poezije, koje uvijek teže vječnosti.“ Ne bi li bilo bolje da ste pisali pjesme?*

M. T.: Nikad nisam napisao nijednu pjesmu. Velika je razlika između poezije i proze u tome da je za proznog autora jezik instrument za postizanje nekog cilja. Za pjesnika, nasuprot tome, riječi nisu sredstvo nego cilj. Zato se proza može prevoditi, jednostavno uzmete riječi iz nekog drugog jezika. Poezija se ne može prevoditi. Jer riječi pjesme ne mogu se mijenjati. Pjesma i njezin tobožnji prijevod na drugi jezik zapravo su dvije pjesme na istu temu.

R. D.: *U već spomenutoj leksikonskoj bilješci može se o vašem sprovodu pročitati sljedeće: „Uz zvuke alegreta Beethovenove Sedme simfonije žalobna povorka kreće se prema Panteonu.“ Hoće li vas ondje pokopati?*

M. T.: Ne, ne! To mi se čini strašnim. Želim da me pokopaju ovdje, u mojem vrtu. Tako je smiješno da jedan André Malraux počiva u Panteonu, tako groteskno.

R. D.: *No, srećom, to je još daleka budućnost. Zapravo, htio sam vas upitati jesu li pisci loši proroci, jer je godina 2000. pri kraju.*

M. T.: Ali još nije prošla. Imam još nekoliko tjedana.

R. D.: *Pričekat ću s objavljivanjem ovog razgovora dok se ne dokaže da ste loš prorok!*

M. T.: Ha-ha-ha!

Izvornik: *Ich bin ein Schmutzler der Philosophie – Renatus Deckert im Gespräch mit Michel Tournier, Löse Blätter – Zeitschrift für Literatur und Photographie – razgovor vođen 11. decembra 2000. objavljen je na www.lose-blaetter.de/15 i u broju 15 štampanog izdanja časopisa.*

(Sa francuskog prevela **Bosiljka Brlečić**)